

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹ ԱԹԵՐԹ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի: Տարեկան գինն է 1 1/2, վեց ամսուանը 3/4 մէճիտիւ, կանխիկ, և հատը 50 փարս (մէդալիթ): Բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրին, Կ. պոլիս, Սմիթսոն խան:

ՀԱՏՈՐ 32.

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒԳՈՒԼԻՍ. ԱՊՐԷՒԼ 1. 1879

Թիւ 13

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անգղիոյ մի ըլլար: — Ուշադրութիւն: — Արտա-
հանու կոչումը: — Կառտան մը յեկեղեցի փոխուիլը:
— Պուրկարիա և Ամերիկայի միացեալ նահանգները:
— Քուն: — Այլեւայլը: — Աստուրեան գրատուն:
— Պատասխանիք առ Յղթակիցս: — Սիրելի եղբարք
և բոլոր ի Բրիտանոս: — Սուրբ օր և բարեկենդան:
— Վանէն նամակ մը: — Քաղաքական լուրեր: — Ելեւ-
մտական և տնտեսական:

ԱՆԳՈՒԹ ՄԻ ԸԼԼԱՐ

ԱՌՏՈՒՄԻ մը մեծ լճի մը քովէն
անցնելով տեսայ որ քանի մը աղայք
կը դրօշմուխ խաղալ մը զոր բազմի
որորդութիւն կը կոչէին: Այս աղայք
շունեւուն հալածել կու տային բազ-
մը ջուրին մէջ: Ամէն անգամ որ շուն
մը բազմին կը մօտենար, խեղճ ան-
սունը, շանը ձեռքէն աղատելու հա-
մար, ջուրին մէջ կը սուղէր: Բազմը
չատ անգամ այսպէս ընելու ստիպ-
ուելով, վերջապէս խոնջեալ և պար-
տաւեալ մնաց ջուրին երեսը, և երկու
շուն բռնելով բազմը պատառ պատառ
ընին անխնայ, մինչ աղայք, լճին քովը
կայնած, ծախահարութեամբ կը քա-
ջալերէին շուները: Արդարեւ բարբա-
րոտական խաղ էր այս, և ես ուղեցի
պատմել ձեզ, որպէս զի ձեր մտքին
մէջ տպաւորեմ սա խրատը: Ահա՛նք փ
ԸԼԼԱՐ:

Այս, ձեզի կ'ըսեմ, սիրելի աղայք
և աղջկուք, անգղիոյ մի ըլլաք, քան
զի անգլիոյ մի ըլլաք: Երբ որ շուն
նշաններէն մէկն է, Պատանիք և օրի-
որդք խաղալով մը շատ սխալներ
կը գործեն: Բայց անգլիոյ մի ըլլաք
այնպիսի յանցանք է որ աղայ մը սոս-
կալու է անկէ: Անգղիոյ մի ըլլաք
յոր մարդու մը ոչ ոք կրնայ վտահիլ:
Մի կարծեք թէ այնչափ սոսկալի ան-
գլիոյ մի ըլլաք: Երբ որ շուն կը կար-
գանք պատմութեան մէջ կամ կը
լսենք յանկարծ և իսկ և իսկ կատար-
ուած են: Ոչ, սակաւ առ սակաւ գոր-
ծուած են: Անգղիոյ մի ըլլաք: Երբ որ
մի ըլլաք ձեր ձեռքերէն զի զի զի
հոգեւոր ամենեւին իրեն նման մարդիկ
տանջելու, իմէ անոր սիրտը չի փոխ-
ուիլ: Շատ ճշմարիտ է այս, ուստի
կը խնդրեմ որ միշտ յիշէք սա խօսքը:
Ահա՛նք փ ԸԼԼԱՐ:

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անուանին թըրըյ որ ժամանակաւ
Անգղիոյ տէրութեան արդարութեան
պաշտօնեան էր՝ իր սուր յիշողու-
թեանը համար անգամ մը գովութիւն
ընդունեցաւ բարեկամէ մը: «Աղէկ
յիշողութիւն ունենալու համար» պա-

տասխանեց թըրըյ, «գովեստի արժանի
չեմ, քանզի աղէկ յիշողութիւն ունե-
նալս լոկ ուշադրութեան արդիւնք է:»
Ըսել ուղեց թէ մարդ աղէկ յիշողու-
թիւն ունենալու համար ուշադր-
տելու եւ միայն առնելու է ինչ որ կը
լսէ կամ կը կարգայ: Թըրըյ այս պա-
տասխանը ճշմարիտ է մասամբ իւրի:
Աղէկ յիշողութիւն ունենալու համար
մարդ, ի ընէ կամ ստացմամբ, գիտե-
լու եւ միայն պահելու ընդունակու-
թիւն ունենալու է: Անտարակոյս,
թըրըյի եւ ուրիշ սրամիտ մար-
դոց աղէկ յիշողութեանը պատ-
ճառ լսուած կամ կարդացուած և
կամ տեսնուած բաներուն քաջ մտա-
գիր ըլլալն է: Մարդու ուղեղը կը
նմանի լուսանկարի գործչին, և աչաց
կամ ականջաց միջոցաւ գործուած
տպաւորութիւնն իր վրայ կը պահէ:
Բայց նախ քան զամենայն գործիքն
աղէկ ըլլալու է, եւ աղէկ պահ-
ուելու է: Մեծ բան է աղայութե-
ան հասնելու ունի, բայց և այնպէս
բանի մը ուշադրութիւն չընել որ
յետոյ օգտակար կերպով յիշէ զայն:
Անոր բոլոր մտածութիւնն է խաղալ,
զբօնուել, ուտել և հագուիլ միայն, եւ
ուրիշ ամեն ինչ անցաւ իր անիւնը:
Անոր դաստիարակութիւնը գրեթէ օ-
գուտ չունի, և հազիւ աղօտ յիշա-
տակութիւն մը ունի նա այն բաներուն
վրայ զորս տեսած է իր աղայութեան
ատենը:

ԱՐԲԱՆԱՐԿ ԿՈՉՈՒՄԸ

Տեսնեք թէ Աստուած ինչպէս այլ
և այլ փորձեր ըրաւ մարդկային աղ-
քը բարեկարգելու, բայց մարդիկ
հետզհետէ վատթարացան: Միտու-
թիւն և բռնութիւն տիրեցին, և երբ
անձնասիրութեան այս պատկանին
ընդհանուր եղան, մարդիկ, ինչպէս
կը ցուցնէ պատմութիւնը, թողուցին
պաշտել Արարիչը, և սկսան արարա-
ծոց պաշտօն մատուցանել: «Որով-
հետեւ չուղեցին զԱստուած իրենց
գիտութեանը մէջ պահել,» Աստուած
թողուց զանոնք պաշտել երկնից զօ-
րութիւնները: Վաղապաշտութեան հնա-
գոյն կերպը (միմայն կերպը որ Յո-

բայ գիրքին մէջ կը յիշուի) արեւա-
պաշտութիւն և լուսնապաշտութիւն
էր: Անուանը գլխաւոր աստուածոց
զորս Ասորեստանցիք, Բաբելոնցիք,
Փիւնիկցիք, Յայնք և Հռոմայեցիք
կը պաշտէին միեւնոյն անուններն են
զորս այն աղքերը կու տային արե-
գական, լուսնի և մարդակաց: Մեղաց
և մոլորութեան ընթացքը միշտ դէպ
ի վար, չարէն ի չարագոյն, է. ուստի
և կը տեսնենք որ մարդիկ երթալով
բազմացունք իրենց պաշտելի բա-
ները մինչեւ փայտի և քարի երկիր
պագանել, և անանոց, թռչնոց,
ձկանց և զեռնոց պաշտօն մատու-
ցանել:

Յետուայ Ի. Կ. համարէն կ'երևի
թէ Աբրահամը նախնիներէն ոմանք
ինկան ի կապաշտութիւն, բայց Աբ-
րահամը համարուած չէ թէ կուռք
պաշտեց երբէք: Ընդհակառակն, կ'եր-
ևի թէ այս նահապետը եղաւ միշտ
հաւատարիմ լիկայ առաջին նահապե-
տաց յայտնուած Աստուծոյ ճշմար-
տութեանը, և նմանող հաւատոյ և
աստուածապաշտութեան խնամքի:
Սեմայ: Աբրահամ եթէ ոչ Նոյի,
զէթ Սեմայ հետ տեսնուած ըլլալու է:
Աբրահամը հրամայեցաւ Աս-
տուծոյ թողուլ իր երկիրը և աղքա-
կաները, և երթալ քնակել, իբրեւ
պանդուխտ և օրաբ, երկիր մը զոր Աստ-
ուած պիտի ցուցնէր անոր:

Աբրահամը կոչման մէջ սկիզբը կը
տեսնենք անօրէնութեան մը որ պիտի
տեսէր մինչեւ ի գալուստն Քրիստոսի,
այսինքն կը տեսնենք զընտրութիւն
աղբի մը որ պիտի վայելէր հասարակ-
չնորհքներ: Այն ընտրութեամբ եւ
այն մասնաւոր շնորհաց տուելութեամբ
ուրիշ աղքերէն բան մը չհանուեցաւ:
Ուրիշ աղքեր ևս մնացին իրենց Ա-
բրահայն հետ ունի յարաբերութեան
մէջ յորում էին յառաջ, Ունէին իրենց
պարտիքն առ Աստուած և առ մարդիկ
ճանչալու համար միեւնոյն միջոցները
զորս ունէին յառաջ, այսինքն, խիղճ
մտաց իբրեւ օրէնք զրեալ Աբրահայն
անոնց սիրտերուն մէջ, և Աստուծոյ
նախկին յայտնութեան գիտութիւնը
որ աւանդութեամբ կու գար: Ուստի և
հեթ միտաւ աղքերն ևս իրենց Աբրահայն
պաշտելու և առաքելութիւն գոր-
ծելու այնպէս պարտական մնացին
յետ ընտրութեան Աստուծոյ ժողո-
վրդեան, ինչպէս էին յառաջ: Բայց
Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդը պի-
տի ունենար մասնաւոր շնորհքներ,
նոր և յաճախ յայտնութիւններ Աս-

տուծոյ կամացը վրայ, պիտի հրա-
հանգուէր նաեւ մարդաբնէն ձեռքով,
պիտի ունենար անսովորական քա-
հանայութիւն մը, և արարողութիւն-
ներ կամ սահմանադրութիւններ ո-
րոց նպատակը պիտի ըլլար անդադար
յիշեցնել անոնց ճշմարտութիւնը և
իրենց պարտքերը: Պիտի տեսնէին
Աստուծոյ զօրութեան և բարութեան
մասնաւոր ապացոյցները նշանօք և
արուեստիւք որ պիտի գործուէին
յօգուտ նոցա:

Այսպէս ուրիշ աղքերէ բաժան-
ուած, Աստուծոյ առաջնորդուած,
պահուած, պաշտպանուած, խրատ-
ուած և հրահանգուած ժողովուրդ
մը հարկաւ աւելի մեծ պարտակա-
նութեան ներքեւ պիտի ըլլար վախ-
նալ Աստուծոյ, պատուել զնա, և
ամէն առաքելութիւն գործել, և
բոլոր երկրի արդար Դատաւորն
այս մասնաւոր շնորհաց համար զանոնք
աւելի պատասխանատու պիտի ճանչ-
նար: Այսպէս նոր փորձ մը սկսաւ
Աստուած զմարդիկ ապականութենէ
պահելու, և նոր քայլ մը առնուեցաւ
զայնարհ պատրաստելու մարդկային
աղբին պատմութեան մեծագոյն դէպ-
քին, այն է գալստեան Որդւոյն Աս-
տուծոյ յաշխարհ և քարոզութեան
Աւետարանին:

Ե. Բ.

ԿՈՍՏԱՆ ԿԸ ՅԵԿԵՂԵՑԻ ՓՈԽՈՒՄԸ

Հիւսիսային Չինաստանի մէջ աշխատող
միսիոնարէ մը, 1878, հոկտ. 29 թուա-
կանաւ գրուած նամակէ մը կ'առնենք սա
ուրախալի լուրը, թէ այն երկրին Շիհ
Չիա Գանի անուն քաղքին մէջ կուց մեհ-
եան մը եղած է աղօթատեղի Քրիստո-
նէական պաշտաման: Յիշեալ քաղքին
բնակիչները սովին ժամանակը միսիոնարաց
ձեռքով եղած օգնութեան համար շատ
շնորհակալ էին անոնց, եւ շատ նուազած
էր ժողովրդեան պատին ու մեծարանքն
իրենց կուռքերուն: Վերջիվերջ քաղքին
կուտունն ունէր ութ եւ տասն հոգաբար-
ձու, որոնց վեցը սորված էին Քրիստո-
նէութեան ճշմարտութիւնը եւ կը բազմային
մկրտուիլ: Մնացեալ հոգաբարձուք հակա-
ռակ չէին Քրիստոնէութեան, եւ կ'ուղէին որ
մեհեանը Քրիստոնէական պաշտաման հա-
մարդործածուէր: Ուստի մեհեանին վերակա-
ցուն օր մը գալով առ միսիոնարս հարցուց
թէ, եթէ մեհեանը կուռքերէն մաքրուէր
եւ Յիսուսի կրօնքին ընծայուէր, Քրիստոն-
եայք կ'ընդունէին եւ յանձն կ'առնէին
նորոգել զայն, եւ դարձոց մը հաստատելով
անխախտ Չինական եւ Քրիստոնէական
ուսմունք սորվեցնել: Միսիոնարք այս
մասին Չինական հետ բաւական խօսակցելէն
ետքը մեհեանին վերակացուն պատասխան
տուին թէ պարտաւ են ընդունել առա-

Ջորիւթիւնը : Ասոր վրայ քաղաքին բնա-
կիւնք ժողով ընելով, շատ խորհելէ եւ
խօսելէ ետքը միաձայն հաստատութեամբ
որոշեցին Քրիստոնէից յանձնել մէկեանը,
եւ ի վկայութիւն այսր՝ հետեւեալ մուր-
հակը տրուեցաւ միսինարաց : « Ստորագ-
րեալքս, այսինքն՝ բոլոր հոգաբարձուք
մեկեանս հանդերձ բոլոր քաղաքացւոյք,
միաբան խորհելով, հաճեցանք կամաւ
քաղքին մեկեանը յանձնել Քրիստոսի
եկեղեցւոյն սա նպատակաւ՝ որ այս չնքը
փոխուելով ըլլայ յարմար տեղ Քրիստո-
նէական վարդապետութիւնը հրապարա-
կաւ սորվեցնելու, եւ հասարակաց դպրոց
մը հաստատուելու, ուր քաղքին պատանի-
ները սորվին առաքելի ըլլալ յօգուտ
ապագայ սերնդոց : Ստացուածը պիտի
վերաբերի եկեղեցւոյ եւ պիտի գտնուի
անոր կարգադրութեան ներքեւ, բայց
մեկեանի վերաբերեալ երկիրը պիտի յանձ-
նուի եկեղեցւոյն վերակացուն եւ անոր
ազգատուիմն, մշակել զայն իրեւ իրենց
յատուկ կալուածք, եւ եկեղեցին արտո-
նութիւն պիտի չունենայ երբեք վաճառել
զայն :

Քուսնիկ Հսուի չորրորդ տարին, տաս-
ներորդ ամիսը, երրորդ օրը (հոկտ. 28,
1878) :

Ստորագրեալ Առաքելութեան Տէրէն
ի Շիւհ Քուսնիկ, եւ ուրիշ քսան անձերէ : »
Այս մուրհակին միսինարաց տրուելէն
ետքը հետեւեալ գիշերը, մեկեանի հոգա-
բարձուները ժողովուելով մեկեանի դուռս
հանեցին կուռքերը, թուով իրեւ վաթ-
սուն, եւ նետելով զանոնք գլխի վրայ
մեծ փոսի մը մէջ, բոլորը միանգամայն
թաղեցին : Տախտակները որոնցմէ կուռ-
քերուն համար պատուանդաններ շինուած
էին՝ պիտի դործածուին պաշտօնի եկող-
ներուն նստարան շինելու համար, եւ
ընտիր զանգակներէն մին պիտի դործած-
ուի ժողովարարը պաշտօնի հրաւիրելու :
Երբ վերջիվերջ մուրհակը գրուեցաւ,
քսան անձինք կային որ կ'ուզէին միրտուիլ
եւ միսինարը կը յուսան առաջիկայ կի-
րակի եկեղեցի մը կազմել :

« Աստուած ինչքն քրաւ » (Թու. ԻԳ, 25) :
« Եւ պիտի ըլլայ որ ան օրը, կ'ըսէ
զորաց Տէրը, կուռքերուն անունները
երկրէն պիտի ջնջուին, ու մէյնի ալ պիտի
չլինին » (Զաք. ԺԳ, 2) :

Կը յուսանք որ Զաքարիայի մարգա-
րէութիւնը մօտ ատենէն բոլորովին պիտի
կատարուի ի Շիւհ Զիա Ֆանիկ :

ՊՈՒԿԱՐՈՒՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻՍՅԵՍՒՆԱՅԻ
ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ
6.

Մեր նախընթաց յօդուածին մէջ ըսինք
թէ, երբ Ամերիկացիք ինքնիշխան եղան,
երեք սկզբունք ընդունեցան : Արդէն
տեսանք այն սկզբունք առաջինը : Երկ-
րորդ սկզբունքը հետեւեալն է :

2. Ազգին մեծագոյն մասին կամքը,
երբ կը յայտնուի օրինաւոր կերպով,
իրեւ օրէնք ընդունուելու է բոլոր ազգէն :

Շատերը զարմանալի դաժաւորներ
ունին ազատութեան վրայ : Ոմանք կը
կարծեն թէ ազատութիւնը յայնմ կը
կայանայ, որ իւրաքանչիւր ոք ազատ ըլլայ
ընել ինչ որ կ'ուզէ : Այլք կը խորհին թէ
ազատութիւնը կը կայանայ յայնմ որ իւ-
րաքանչիւր կուսակցութիւն, որչափ եւ
սակաւաւոր ըլլայ, իրաւունք ունենայ
դործածել ամէն միջոց իր նպատակին
հասնելու : Գործեալ ուրիշները կը կարծեն
թէ մեծագոյն մասն ազատ է ընել ինչ որ
կ'ուզէ, առանց ամենեւին նկատելու փոք-
րագոյն մասին իրաւունքը : Անոնք որ
այսպէս կը խորհին կը խաբուին : Ոչ ոք
բոլորովին ազատ է ընել ինչ որ կ'ուզէ,
ամենուն ազատութիւնը չափաւորեալ է :
Չափաւորեալ է երբեմն մարդկային օրի-

նօք, եւ երբեմն՝ բնական օրինօք : Անոտ-
աբնակ վայրերին անգամ բոլորովին ազատ
չէ : Թող ճանչնայ մարդոց իշխանութիւնը,
հպատակ է ստիպոյն բնական օրինաց, եւ
կը պատժուի թէ՛ այն օրէնքը չպահէ :

Ամէն քաղաքակիրթ երկրի մէջ անհատ
մարդոց ազատութիւնը եւս աւելի չափա-
ւորեալ է : Որպէս զի կարգ եւ անդոր-
րութիւն պահուիլն եւ իւրաքանչիւր անձի
իրաւունք պաշտպանուի, մարդիկ կուս-
վարութիւններ հաստատած են, եւ այս
կառավարութեանց տուած են ինչ ինչ
յազգային իրաւանք : Ուստի մեծ սխալ է
կարծել թէ, երբ ազգ մը ինքնիշխան
է, այս ինքնիշխանութեան զօրութեամբ
ազգին մէջ իւրաքանչիւր անձ ազատ է
ընել ինչ որ իրեն հաճոյ է : Իւրաքան-
չիւր անձի ազատութիւնը պարտի չա-
փաւորեալ ըլլալ, ապա թէ՛ ոչ ազգին
մէջ ոչ անդորրութիւն կ'ըլլայ եւ ոչ բար-
գաւաճում : Տարբերութիւնը որ կայ ի
մէջ ազատ ազգի եւ գերի ազգի՝ չի կա-
յանար յայնմ որ ազատը բոլորովին ազատ
է ընել ինչ որ կ'ուզէ, եւ միւսը՝ ոչ : Ոչ
երբեք : Երկուքին եւս չափ դրուած է
օրինօք : Տարբերութիւնը կը կայանայ
յայնմ որ առաջնայն, այն է՝ ազատ ժողո-
վրդեան, ազատութիւնը չափաւորեալ է
այնպիսի օրինօք միայն որ հարկաւոր են
ի բարդաւաճման ազգին, ուր գերի ազգը
ենթարկուած է այնպիսի օրինաց որ տիրող
անձին կամ թագաւորին պատուոյն կամ
չափուն կամ հաճոյց միայն կը ծառայեն :

Թէպէտ, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ,
նոյնպէս Ամերիկա խռովարար եւ օրինա-
կան մարդիկ երեւցած են, Ամերիկայի
ազգը միշտ նշանաւոր եղած է իր օրինաց
հաստատում եւ հնազանդ ըլլալու մասին :
Թէպէտ Ամերիկացիք ազատասէր են յոյժ,
միշտ բոլոր սրտով ընդունած են սա ըս-
կզբունքը թէ անհատ մարդոց ազատու-
թիւնը պարտի չափաւորեալ ըլլալ որչափ
որ հարկաւոր է վստահ հասարակաց բարոյ :
Ամերիկացիք դատաստարած են միշտ այն
մարդիկ որ յանուն ազատութեան լռեալ-
թիւններ կ'ընեն եւ ամէն տեսակ չարիք
կը գործեն անխորի : Ամերիկայի ժողո-
վորքը համազօրեւ է թէ այսպիսի ան-
գամ եւ խռովայող մարդիկ են մանաւանդ
մեծագոյն թշնամիք ազատութեան, եւ
մինչ քան զայն աւելի ազգասէր կը ձե-
ւանան, քան զայն աւելի նախատինք կը
բերեն ազգին : Ամերիկայի բոլոր ժողո-
վրդեան մեծաբանքն առ օրէնս այնպէս
մեծ է, եւ այն օրինաց դործադրութեանը
համար ազգին կամքն այնպէս սրու է
հաստատուն է, որ խաղաղութիւնը պա-
հելու համար զինեալ բանակներ ամենեւին
հարկաւոր չեն, եւ քաղաքներու մէջ մի-
այն պէտք կայ ոստիկանութեան : Այս
գրեթէ ընդհանուր մեծաբանքն օրինաց
եւ կարգաց ազգային հաստատութեանց
ապահովութեանը հիմ եւ տիրութիւն է :

Այսպէս Ամերիկացիք շատ կը յարգեն
իրենց պաշտօնեաները եւ օրէնքները,
բայց ազգն ինչպէս պիտի սրուէ թէ՛ որ
անձինք ընտրուելու են պաշտօնեայ, եւ
ի բարգաւաճումն ազգին ինչ օրէնքներ
գրուելու են :

Այս խնդիրները որոշելու մէջ երկու
փոխադ կայ, որոց նշանակ են ազատ ազգեր :
Նախ, փոքրագոյն մասը կրնայ չուզել
մեծագոյն մասին կամայն, իրեւ օրինաց,
հպատակիլ : Կամ, երկրորդ, մեծագոյն
մասը կրնայ բնաւ չյարգել փոքրագոյն
մասին իրաւունքը :

Վրայ, եւ վերջապէս՝ թէ բոլոր ազգն ըն-
դունելու է մեծագոյն մասին կամքը :
Այս սկզբունք կատարեալ ընդունելութիւնը
պահած է ազգը շատ անկարգութիւններէ
եւ կործանիչ անիշխանութենէ :

Ամէն չորս տարին անգամ մը Ամերի-
կացիք նոր նախագահ մը կ'ընտրեն : Ընտ-
րութենէն քանի մը ամիս առաջ երկու
կամ երեք ընտրելի կը ցուցուին ազգին :
Մինչեւ ընտրութեան ժամանակը, բոլոր
երկրին մէջ ազատօրէն կը խօսուի եւ կը
վիճուի ընտրելի անձանց յատկութիւննե-
րուն եւ քաղաքական սկզբունքներուն
վրայ : Լրագիրք խափու կը քննեն անոնց
բարքը եւ յաճախութիւնը, եւ ատենա-
բանք իրենց բոլոր հռետորական հանձա-
րովը կը ջանան հասարակաց հաճութիւնը
եւ համակրութիւնը ձգել այն անձանց
վրայ որոնց հաւանած են : Քաղաքական
խնդրոց համար գումարեալ մեծամեծ
ժողովներու մէջ մեծ եռանդեամբ կը խօս-
ուի, եւ ազգին զգացումները մեծապէս
կը յուզուին, մինչեւ այնպէս թուել թէ
երկու կողմանք պիտի դարձնուին իրարու
հետ : Ազգն իր քան թէ յուզեալ է քա-
ղաքական մրիկէ մը, եւ կրնայ թուել թէ
քաղաքական հանդարտութիւնն այլ եւս
պիտի չգտնուի, Բայց ընտրութիւնը կա-
տարուելուն պէս յուզումը կը դադրի, եւ
խնդրուելուն պէս թէ ընտրելեաց որն
ընտրուած է մեծագոյն մասամբ թուէից,
բոլոր ժողովուրդն, առանց բացառութեան,
կը ճանչնայ զանի իրեւ ազգովին ընտ-
րեալ նախագահ : Այն անձը նախագահ
ընտրուած է չորս տարուան համար, եւ
ոչ ոք, այն չորս տարուան միջոցին, կը
համարձակի ծածուկ մեքենագործութեամբ
կամ ապստամբական բռնի միջոցներով
հանել զանի իր պաշտօնէն : Եթէ երբեք
տարակից ծագի թէ՛ արդեօք օրինաւոր
կերպով ընտրուած է նախագահ, եւ կամ
թէ՛ յետոյ նախագահը բռնաբարել ուզէ
օրէնք մը զորս պահել երդուած է, խնդիրն
ատենաներու առջեւ կը հանուի եւ կ'որոշուի
հանդարտ եւ օրինաւոր կերպով : Սակայն
այսու պէտք չէ հասկնալ թէ փոքրագոյն
մասն իրաւունք չունի շարունակել փա-
տեք յառաջ երեւելու ի նպաստ իւր քաղա-
քական սկզբանց, եւ խաղաղական կերպով
ջանալ համոզել ազգը թէ փոքրագոյն
մասին սկզբունքն աւելի օգտակար է ազ-
գին փոքրագոյն մասն ընել զայն ազատ
է, եւ այսպէս ազատօրէն խօսելով եւ
վիճելով երբեմն փոքրագոյն մասը կ'ըլլայ
յետ ժամանակաց մեծագոյն մաս :

Բայց թէ մանք ջանան մերժել ըստ
օրինի ընտրեալ նախագահ մը իր պաշտօ-
նէն լռելու եւ ապստամբական միջոցներով,
ազգին մեծագոյն մասն անտարակոյս
պիտի ընդդիմանայ անոնց :

Մերսիկացիք որ դրոցի եւ սահմանա-
կից են Միացեալ Նահանգաց՝ շատ անգամ
անփոյթ եղած են յարգել ազգին մեծա-
գոյն մասին իրաւունքը : Մերսիկացիք ալ
հանրապետական կառավարութիւն ունին
եւ կը օրէնք թէ ընդունած են ըստ օրի-
նի ընտրեալ պաշտօնեաներ ճանչնալու եւ
յարգելու սկզբունքը : Բայց շատ անգամ,
երբ նոր նախագահ մը ընտրուած է,
փոքրագոյն մասը ուզած չէ ճանչնալ իւր-
բեւ վճիռ մեծագոյն մասին կամքը, փոք-
րագոյն մասին կուսակցիցը խափոյն կը
սկսին հակառակիլ կամայն մեծագոյն մա-
սին, եւ երբեմն ծածուկ մեքենաներով,
երբեմն ալ յայտնի ապստամբութեամբ
կը ջանան պաշտօնէ ձգել ըստ օրինի
ընտրեալ նախագահը : Այս վնասակար
ընթացքին պատճառաւ Մերսիկացի ազգը
շատ անգամ յուզուած է ներքին խռովու-
թիւններով, եւ կարող եղած չէ բարգա-
ւաճիլ եւ ոչ ստանալ քաղաքակիրթ ազգաց
մեծաբանքը :

Ք Ո Ւ Ն

Յայտնի է թէ արթնութեան ատեն
մարդու ուղեղը կը յորհի եւ կը սկա-
րանայ, իսկ քնոյ մէջ կը կազդուրի եւ կը
զօրանայ, ուստի եթէ ուղեղը չընդունիր
նորէն ինչ որ կը կորսնցնէ, կը հիւժի եւ
վերջապէս մարդ կը խելագարի : Քանի մը
դար առաջ Անգլիոյ մէջ երբեմն անքուն
կը պահէին մահապարտները մինչեւ ի մահ,
եւ այսպիսի մարդիկ միշտ խելագարելով
կը մեռնէին. նոյնպէս անսուաղութենէ
մեռնող անձինք շատ անգամ կը ցնորին,
վասն զի չեն կրնար քնանալ, քանզի
ուղեղը բաւական անուշ առած չէ :

Հետեւեալ երեք կէտերը դիտողութեան
արժանի են .

1. Այն անձինք որոց աշխատութիւնը
մոտաւոր է՝ պարտին աւելի քնանալ քան
զայն :

2. Ժամանակ չափելու համար ինքզինք
հարկաւոր քունէն զրկել՝ ստուգել միտքը
եւ մարմինը միանգամայն կը խանգարէ :

3. Քեզի, զաւինեալ եւ սպասուոր-
ներուդ տուր այնչափ քուն որչափ հար-
կաւոր է : Ամէնք կանուխիկէ եւ որոշեալ
ատեն թող պառկին, եւ առաւօտուն,
երբ կ'արթնան, թող ելլեն : Ով որ այս-
պէս կանուխ եւ որոշեալ ժամանակ կը
պառկի, մարմնոյն պիտի զգայ համար հար-
կաւոր հանգիստն ըստ բաւականին առ-
նելուն պէս կ'արթնայ առաւօտուն :

Եթէ հարցուի թէ որչափ քուն հարկա-
ւոր է մարդու, կը պատասխանենք թէ
իւրաքանչիւր ոք իրեն բաւական չափը
կրնայ գիտնալ եւ որոշել : Եթէ մարդ
կանուխ եւ որոշեալ ժամանակ կը պառկի,
բնութիւնը շուտով կը ցուցնէ անոր թէ
որչափ քնոյ կարօտ է :

ՍՅՆԵՒԱՅԻ

Լոնտոնի մէջ կան 10,446 զինուորք
ոստիկանութեան :

Գաղիոյ բնակչաց աւելի քան կէսը կ'ապ-
րի երկրագործութեամբ :

Լոնտոնի փողոցներուն մէջ տասնեւմեց
տարուէն վար երեսուն հազար անտուն
եւ անտէր տղայք եւ աղջկանք կը գտնուին :

Լոնտոնի մէջ մայիսի կէսէն մինչեւ սեպ-
տեմբերի կէսը, այսինքն չորս ամսուան
մէջ, արեգակը 642 $\frac{1}{2}$ Ժամ միայն երեւցաւ,
այսինքն, իրարու վրայ օրը 5 $\frac{1}{2}$ Ժամ
միայն երեւին մէզն այնպէս թանձր է որ
փողոցներուն բոլոր լապտերները ցորեկը
կը վառին, եւ սակայն շատ արկածներ կը
պատահին :

Քանդերպուրի արքեպիսկոպոսը, որ
Անգլիոյ եպիսկոպոսական եկեղեցւոյն
բարձրագոյն պաշտօնեան է, 15,000 լիւրա
թոշակ կ'առնէ. երեսուն արքեպիսկոպոս եւ
եպիսկոպոս կ'առնեն իւրաքանչիւր իրարու
վրայ 5,550 լիւր, 259 կղերականք կ'առնեն
իւրաքանչիւր 1,000 լիւր իրարու վրայ,
ուրիշ 2,991 կղերականք կ'առնեն իրարու
վրայ իւր 200ական լիւր, եւ դարձեալ
ուրիշ աւելի քան 1,000 կղերականք կ'առ-
նեն իւրաքանչիւր 100 լիւրայն պակաս :

Ամերիկայի միացեալ Նահանգաց մէջ կան
78,046 կիրակնօրեայ դպրոցք, 855,100
կիրակնօրեայ դպրոցաց վարժապետք, եւ
6,504,054 աշակերտք : Բայց որովհետեւ
Միացեալ Նահանգաց մէջ կան 18,000,000
տղայք երեքէն մինչեւ տասնութ ժո-
րեական, յայտնի է թէ այս աղջ մէկ
երրորդէն քիչ աւելին կ'երթայ կիրակ-
նօրեայ դպրոց :

Շատերը գիտեն թէ հրացանի դետակ-
ները (սալմա) կը շինուին հաւած կապարը
մաղի մէջէն շատ բարձր տեղէ մը վար

թափելով: Հրապարակ կատար չլինելու այս եղանակը երազի մէջ Վադս անուն Անգլիացի մը միտքն ինկաւ, եւ Վադս հետեւեալ օրը եկեղեցւոյ մը զանգակատան գլխին ջրով լեցուն ամանի մը մէջ զօր վարը գետնին դրած էր: Հաւած կանար թափեց, եւ փորձը յաջողեցաւ: Այսպէս Մ. Վադս երազով մը մեծ հարստութեան տէր եղաւ:

ԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ղալաթիոյ աշտարակին մօտ գտնուած այս գրատան մէջ կը ծախուին Անգլիերէն գիրքեր եւ Հայերէն Անգլիերէն քերականութիւն եւ դպրոցի հարկաւոր բաներ:

ՊԱՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌ. Թ.ՂԱԿԱՅՍ

Զ. Տ., Իսթ. Յունարէն Յերմը գրիկեցաւ ինչպէս ապագայում էր: Յիշեալ լրագրոյն համար աւելորդ ծախքը խմբագրութեան չի վերաբերիր: Ուրիշ լրագիր ապագայում էր, բայց բաժանորդագիրն զրկած էր: Հասցեյք ձեր հրամանին հետ բաժանորդագիրն եւ զրկել:

Գ. Պ., Ռոտտոյոյ. Հայրդ ըսաւ Թ. Գ. պոլիս էիք, ուստի ձեր լրագիրները հոս պահուեցան, բայց հիմա պիտի զրկուին:

Գ. Տ., Երզնկայ. Եթէ կ'ուզէք որ ձեր 5 շաբաթական Յերմը մինչեւ դեկ. շաբաթականին, հասցեյք 4 1/2 արծաթ դահեկան եւ զրկել: Յիշեալ լրագրաց բաժանորդագիրը հատուցուած է մինչեւ ցմիւ 38:

Ձեր զրկած Յերմը մը 125 դահեկան արծաթ դրամ արժեց:

Խ. Գ. Տ., Ամերիկա. Նամակը ստացանք: Լրագրոյ բաժանորդագիրը հատուցուած է այս տեղի բարեկաններէ:

ՍԻՐԵԼԻ ԵՂԱՐԱՐ ԵՒ ՔՈՐԻ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ

Այս անգամ ի Պրոսոս սոցիալական մեծ ուրախութիւն տուաւ ինծի պատեհութիւն ընծաւելով Վերսեւսի ունեւորդներով լի ժողովարանի մը մէջ Քրիստոսի փառաւորեալ Աւետարանը քարոզելու, եւ այս ուրախութիւնն կրկնապատկուեցաւ երբ Պաղատասարեան Գրիգոր Եփեսոսի ջանքով հաստատուած որոշումներն այցելութիւն ընելով տեսայ երեսուն որդի եւ անտէրուծ աղջկանց՝ հիմնադրին բարեխան ամուսնոյն խնամակալութեանը տակ պատասխարելուն եւ բարեւոյ դաստիարակութեամբ հրահանգուելու:

Այս աղջկաներն որ վեցէն մինչեւ տասն ունեւոր տարեկան հասակի ունին, յոյժ նուազ եւ անկիրթ վիճակէ, եւ մէկն ալ փողոցներու մէջ մուրացկանութիւն ընելէ, որոշումը բերուած են, բայց այսօր ամէնքն ալ մաքուր հագուած են եւ աղնուակաւնաց պէս կրթուած եւ ուսեալ վիճակ ունին:

Մարդասիրական զգացում ունեցող անձ մը իգական սեռէն թշուառ խմորի մը այսօրինակ աղնուակաւ երջանիկ վիճակը տեսնելով, ոչ միայն պիտի գովէ այսպիսի հաստատութեան մը բարի ջանքը, այլ յօժարակամ եւ առատ նուէրներով պիտի փախալ ինքնին հաղորդ եւ օգնական ըլլալ նոյն նախաձեռնի բարեգործութեան: Արդարեւ նախաձեռնի է ճշմարիտ Քրիստոսն ինքնին: Բարեգործութեան մասնակցել, քանզի այսպիսի սիրոյ եւ գլխութեան գործով է որ կ'ապացուցուի կենդանի հաւատքն որ է միայն Քրիստոսը:

Ուրեմն, ուր որ Քրիստոսն ակն ահա զեցի մը կայ, հոն որոշումը մ'ունենալ Քրիստոսն ակն պարտաւորութիւն է: Ըսել է թէ Պաղատասարեան Եփեսոսի մեր եկեղեցեաց սոյն հոգն իր վրան տանելով մեծ փութով կը կատարէ մեր պարտքը, կարեկիր Քրիստոսն ակն ընդունելով դրամ կամ հանդերձ եւ ուսելով: Բայց որովհետեւ յիշեալ Եփեսոսի մեր պարտաւորութիւնը կը կատարէ, եւ մեր ազգին անտէրուծ աղջկաները կը պաշտպանէ, հարկաւ մենք ալ անհրաժեշտ պարտաւորութիւն ունինք ըստ կարի օգնել անոր, համարելով թէ իւրաքանչիւր ընտանիք

որը աղջիկ մը իր տանը մէջ կը պատուարէ, ինչպէս որ պարտաւոր է:

Հիմա որոշումը համար չենք մը մեծ կարօտութիւն կայ, ուստի, սիրելի եղբայրներս եւ քոյրերս, կը խնդրեմ որ տուն մը գնելու համար նուէր ընէք. քանզի մինչեւ հիմա որդերն հինգ տեղ փոխած են թշնամիներու զրգումով եւ կամ բնակութեան անյարմար ըլլալուն համար, եւ դարձեալ վախ կայ տեղափոխութեան: Յարմար տեղ մը գնելու համար գէթ երկու հարկէր յետեւ ակն պէտք կայ, եւ այս պէտքը ձեր օգնութեամբ միայն կը լեցուի:

Կը յարգուիմ ձեզ կրկին, իմ սիրելի եղբայրներս եւ քոյրերս, որ չէ թէ միայն մէկ անգամ այլ հրահանգներ հաստատութեան համար իւրաքանչիւր անձ, մեծ եւ փոքր, մասնաւոր եւ կանոնաւոր տուրքով Բնապատրաստ ըլլալ օգնելու անոր, եւ պիտի ընէք այն երանաւէտ ծայրը, որ կ'ըսէ. «Եկէ՛ք, իմ Հօր օրհնածները, աշխարհի սկիզբէն ձեզի համար պատրաստուած թագաւորութիւնը ժառանգեցէ՛ք. ինչու որ անթիւեցայ, եւ ինծի ուսուցիչ տուիք. ծառայեցայ, ու ինծի խնայեցիք. օտարական էի, եւ զիս ներս առիք. մերկ էի, եւ զիս հագուեցուցիք:» Ով որ տանի տղայ մը ընդունի իմ անունովս, զիս կընդունի,» կ'ըսէ մեր Փրկիչը:

Տէր Յիսուս Քրիստոսի շնորհքը ձեր հետն ըլլայ. Ամէն:

Մ. Տ. ՔՐԻՏՏՈՍ

Կ. պոլիս, մարտ 20, 1879

ՍՈՒՐԲ ՕՐ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Շաբաթ մը առաջ թմբուկներու, փողերու եւ խաղերու ծայրը լուր կուտար բոլոր հասարակութեան բարեկեցիկներն եւ Մեծ պահոց մօտեան: Ի վաղուց հետէ այս քաղաքիս միւս թաղերէն աւելի Սաւաթի թաղը երեւելի եղած է բարեկեցիկներու զուարճութեան մասին, բայց այս տարի այս թաղի բնակիչք ալ աւելի գերազանցեցին, ինչպէս շատերը վկայեցին: Երբ Տէրութեան օրը եկաւ, որ բուն բարեկեցիկներն էր, այս թաղը անասնոց արուեստահաններն մը նմանեցաւ. որ կողմ նայէ՛ր պիտի տեսնէ՛ր ուղտ մը, կապիկ մը եւ կամ արջ մը: Մարդիկ կանանց հանգրծներ հագած, մեռածներ քիւտաններով եւ սկիզբէն զարդերով փողոցներու մէջ այլ եւ այլ առասպելական խաղեր կը խաղային: Փողոցներու վրայ սեղաններ դնելով եւ նուագարաններով անոնց բոլորովը բաղմունով տեսակ տեսակ կերակուրներ կ'ուտէին, առատ օդի եւ գինի կը խմէին, եւ անցող դարձողն ալ իրենց հետ նստիլ եւ խմել կը ստիպէին: Մարդիկ ցորեկը փողոցներու մէջ եւ մինչեւ կէս գիշեր տուններու մէջ այս կերպով անցուցին Տէրութեան օրը: Նոյն Սուրբ օրը շատերն ալ գաղտը եղած կը զուարճանային, եւ ամանք երկուստարներ ալ ձի կը վազընէին զօրանքի եւ ուրախութեան համար: Այս ձի վազեցող երկուստարներէն մէկուն ձին կոխուեց տասը տարեկան Հայ տղայ մը որ երկու երեք ժամ ետքը մեռաւ, եւ այսօր նորա ծնողքը մեծ սգով եւ տրտմութեամբ անցուցին բարեկեցիկներն կը յուսային որ այս ցաւալի դէպքը ժողովրդեան մեծ դստ եւ խրատ պիտի ըլլար այնուհետեւ աւելի պարկեշտ եւ զգաստ ըլլալու, բայց կը ցաւումըսելու որ այնպէս չեղաւ: Հետեւեալ օրը որ Մեծ պահոց առաջին օրն ըլլալով շատ վայելուէ էր ծոմապահութեամբ եւ հոգեւոր մտածութեամբ անցնել, մարդիկ այն օրն ալ կիրակի օրուան պէս զուարճութեամբ եւ ալ աւելի դէժ կերպով անցուցին բոլոր օրը փողոցներու մէջ խաղերով եւ խաղատապալութիւններով: Այս ամէնը կ'ընէին ոչ Քրիստոսեայ ազգաց առջեւ, որոնք թէ պէտեւ լուրջութեամբ հանգիստեան կ'ըլլային, բայց եւ այնպէս կը խորհէին իմանալ

իրենց եւ Քրիստոսեայ ազգաց կրօնից ազդեցութեան տարբերութիւնը, եւ գիտեմ որ այն օրը որչափ որ խորհեցան տարբերութիւն մը չտեսան, վասն զի չկար: Այս գրածներուս ճշմարտութեանը քաղաքիս սղջամիտ եւ բարեպաշտ Հայերն ալ ցաւով պիտի վկայեն: Քրիստոսի կրօնը ոչ կը հրամայէ եւ ոչ ալ կը ներէ այսօրինակ տօնախմբութիւն: Ծոմապահութեան համար Տէրութեան պարզ եւ յայտնեալ պատուէրը այս կերպով գրուած է. «Բայց դուն երբոր ծոմ կը պահես, գլուխդ օծէ, ու երեսդ լուա, որ մարդոց ծոմ պահողի պէս չերեւնաս, հապա քու Հօրդ որ գաղտուկ տեղ կը գտնուի, եւ քու Հայրդ որ գաղտուկ կը տեսնէ, քեզի հատուցում պիտի ընէ» (Մատթ. 23, 17, 18):

ԱՌԵՏԱՐ Կ. Ք. ԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ
Ամառիս. մարտ 1, 1879

ՎԱՆԵՆ ՆԱԽԱՍ ԻՐ

Այս օրերս շատ բան կը լսենք հարստահարութեանց վրայ որոց նշաւակ են Հոյքը: Այս հարստահարութեանց ազգի տեղեկութիւն ունեցողը կրնայ վկայել թէ ինչ որ կը պատմուի հարստահարեցող զրկանաց եւ տառապանաց վրայ՝ չարազանց չէ: Թերեւս քան զԱմերիկացի միլիոնարներէ ոչ ոք աւելի խնամով աշխատած է այս անխնայութիւնները ծանօթացնել աշխարհի: Եւ այնպէս անոնց բարձրանող նպատակը եւրոպայի բողոքական ժողովրդոց կողմէն շատ ջանք եղած է տեսակ մը ինքնօրհնութիւն շնորհել տալու Հոյքը, եւ կը յուսանք թէ այսպիսի ջանքեր պիտի չը գողորն մինչեւ որ այս նպատակը պատկուի յաջողութեամբ: Այս գործին մէջ անտարակցի ջանքերուն ազդեցութիւնը կարեւոր ունի մեծապէս Հոյքը ընդունալու ինքնին: Այսպիսի ջանքեր ընողները պիտի վկայեն եւ թեման անտարակցի, եթէ ստոյգ է թէ Հոյքը մէջ կը տիրէ միւսնապաշտութեան ողի մը, որ թերեւս բնականութեամբ եւ թշնամիօք անգամ արգելք դնէ Աւետարանին ճշմարտութեան:

Հոյքը ողջամիտ եւ պատուաւոր մասնաւորէն գիտէ թէ որչափ կարեւոր է որ Հոյքը այս մասին խոհեմութեամբ եւ ներողամտութեամբ վարուին: Թող ներեն Հոյքը որ հոս պատմեմ դէպք մը որ այս խնդրոյն կը վերաբերի: Այս դէպքը չը պատահեցաւ այնպիսի հեռաւոր տեղ մը որ լուսաւորեալ գաղափարներ գետ մօտ գտած չեն: Աւանց գիւղի իւր երկու միջին հեռու է վան քաղաքէն, եւ անոնք որ պարագլուխն էին զրգուելու ժողովուրդը բնութեան զարմիկն զոր պիտի յիշենք՝ այնպիսի քահանաներ էին որ այս քաղաքի Հայ կղերիկ հետ ստէպ կը տեսնուէին, միասնաբար անոնց մին փարպաւետ էր Անապատի վանքէն, որ Հոյքը աղբիւր լուսաւորութեան կեդրոններէն մին ըլլալ կը պնդէ:

Հիմա գանք վերայիշեալ դէպքը պատմելու: Տարի մը կամ աւելի է որ Բողոքականներէն ամանք, զորօրինակ միլիոնար մը, բնիկ քաղաքի մը կամ աշխարհական եղբայրներ, սովոր էին այցելութիւն ընել Աւանց գիւղը գրեթէ ամէն կիրակի: Երբեմն կ'երթային այն գիւղէն Աւետարանական եղբոր եւ եկեղեցւոյ անդամի մը տունը կամ պարտեզը, երբեմն գիւղէն դուրս կը հանդիպէին ուրիշ անձներու որ կը բաղձային տեսնուիլ, եւ երբեմն յիշեալ այցելու եղբոր կը հրաւիրուէին սրճանոց մը հոն խօսելու կրօնական նիւթոց վրայ: Վերջապէս Հոյքը կղերիկ սկսաւ աշխատիլ ժողովուրդը գրգռելու Աւետարանական եղբորը դէմ որ կը ջանային Աւետարանին պարզ վարդապետութիւնը քարոզել ժողովրդեան: Անցեալ կիրակի յիշեալ գիւղին այցելութիւն ընելու կարգին իմ էր, եւ երբ մտայ գիւղը ուրիշ երկու բողոքական եղբայր հետ որոնք մին այն գիւղէն էր, եւ միւսը քաղաքէն, կանանց բաղնիքին մը տեսայ տան մը տանեաց վրայ: Երբ այն տանը մօտեցանք, կանանց մէջէն մին սկսաւ անարգական խօսքեր ընել, թէ պէտք եւս չէի հասկնար, քանզի գիւղի զայրացեալ կանանց անարգական լեզուին սովորած չէի: Կ'երեւի թէ կ'ընէ գիտցաւ որ ես նմանքն աւելի զիւրահասակներ կերպով մը փոխեց. փոխանակ հոգեւորական սկսաւ քարեր եւ աղիւսի կտորներ տեղալ մեր

վրայ այնպիսի ուժով եւ արագութեամբ, որ մեծ զգուշութիւն պէտք էր անգիտա մնալու համար: Զիարդ եւ իցէ, մենք զմեզ պաշտպանեցինք հարուածներէն, մինչեւ որ կնոջ կատաղութիւնը քիչ մը իջաւ, եւ քաղցրութեամբ խրատելով կնոջ դադարիլ մեզ քարկոծելէ, անցանք դաշտին մեր եղբոր տունը: Անկէ զրկեցին այն եղբայրը սրճանոցը բնակարանէն, եթէ հոն էր, դանդաղեցաւ համար եղած թշնամիաց դէմ: Եղբայրը լուր բերաւ թէ բնակ հոն չէր. բայց եղբոր գալէն առաջ խումբ մը տղայք ժողովուրդը տան առջեւ, դաւաճողներ եւ քարեր կը նետէին մեր տանը պատուհաններէն ներս: Ուստի ստիպուեցանք դուրս ելլել բնակ տունը երթալու: Երբ փողոցը երանք, տեսանք որ փողոցը եւ քովի հրապարակը լեցուած էին արք եւ տղայք, եւ տանիքներուն վրայ կը վստային կանայք եւ տղայք: Արք կը կենային ետեւի կողմը, երբեմն երբեմն յիշեցներ կու տային միայն, բայց կը զրգուէին մեծ եւ փոքր տղայք աւելի խառն յարձակողներուն միջոցներ գործածելու: Տղայք, հարկաւ կամ աւելի թուով, մեր բողոքական աղիւսի եւ կու դային մեր ետեւէն, ոչ միայն հնչեցունելով օդը ստիպել հոգեւորութիւններով, եւ կերպ կերպ այնպիսի ծայրերով, այլ եւ քարեր, սառուցի եւ հողի կտորներ, եւ ուրիշ ինչ որ կը գտնէին մեր վրայ տեղադրել: Նաեւ մանր տղայք որ նեղ փողոցին երկու կողմը տանիքներուն վրայ ժողովուրդ էին՝ սկսան ճիւղ իմ գլխու վրայ տեղալ հող, չորացած աղը եւ ուրիշ անցուցիչ նիւթեր, այնպէս որ բաւական հող եւ փոշի ունեցայ թոթուելու «անոնց վստայութիւնը լաւ համար»: Այս կերպով յառաջ տարինք մեր ճամբան գիւղին փողոցներուն մէջ իւր կէս ժամ կամ երեք քառորդ մղոն մինչեւ ընդունալ տունը: Այս մարդը սիրով ընդունեց զիս, պատճեց այն տղաներէն ոմանք որ ետեւէն եկած էին, եւ զիս տարաւ իր ամենէն աղէկ սենեակը: Քանի մը գլուխացիք եկան հոն ըսելով թէ չեն ուզեր որ մենք անոնց գիւղի երթանք, եւ գիւղը մտնելէն զմեզ արգելելու համար աղերսաւոր պատրաստելով կառավարութեան տալ կ'ուզեն, հոն կէս ժամ կամ աւելի նստելէ ետքն ոտք եկայ երթալու: Տեսայ որ մեծ բազմութիւն մը խոնարհ էր տան գլխացիք, եւ կ'երեւի թէ ընդունալ խրատին կարեւորութիւն չէր տար: Հաւամարեցի ոչ գիւղին մէջէն այլ ուրիշ ճամբէ դառնալ, եւ ընդունալ անոր եղբայրը ոչ սակաւ գոծաւորութեամբ արգելեցին ժողովուրդը մեր ետեւէն գալ:

Հետեւեալ օրն այս դէպքը պատմեցի վանայ կուսակալին, որ գիւղին երեւելի մարդիկը քաղաք կանչել տուաւ: Ասոնք երաշխաւորութիւն տուին կառավարութեան որ այսպիսի դէպք մը նորէն պիտի չպատահի, եւ թէ բնաւ պիտի չնեղեն գիւղացի բողոքական եղբայրը զոր ծեծելու յորդոր տուած էր քահանաներէն մին ինչպէս որ ստիպուեցաւ խոստովանիլ կուսակալին առջեւ:

Ողջամիտ Հոյք, մասնաւոր անոնք որ կեդրոնական վարչութեան գլուխ են եւ մեծ ազդեցութիւն ունին գաւառաց վրայ, չեն ուզեր աշխատիլ որ Հայ ազգին մէջ մէկն անհետանան այնպիսի զգուշութեամբ որ այսպիսի ցաւալի դէպքերու պատճառ կ'ըլլան:

Կ. Ք. ԲԵՅՆԱԼՏՍ

Վան, փետ. 15, 1879

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ վերայիշեալ գիւղի բնակիչները մասնաւոր պատճառ ունենին երաշխաւորութիւն եւ սէր ցուցնելու վերայիշեալ նամակագիրին: Նամակագիրն Ամերիկացի ճարտար ժողով մ'է եւ շատ անգամ դարմանած է յիշեալ գիւղին հիւանդները, Նաեւ երբ անցեալ տարի Քիւրտ անկանոն զօրքը Վանայ շրջակայ գիւղերու մէջ կը գտնուէին, Քիւրտներէն մին Աւանցի գլխաւոր տուէնէնէն մէկուն մէջ մեռած գտնուեցաւ, եւ Քիւրտները կը պնդէին թէ իրենց ընդհերը սպաննուեցաւ գիւղացիներէն: Կառավարութիւնը Տոգ. Բէյնայտի խնդրեց ստուգել թէ Քիւրտը բնական մահուամբ մեռած կամ սպաննուած էր: Տոգ. Բէյնայտի կողմէն փաղարկ անգլիացիներ մը կը կրնար մեծ աղէտ բերել յիշեալ գիւղին: Սակայն յիշեալ բժիշկն ուշագլուխ քննութեամբ պատրաստած տեղեկագրոյն վրայ Քիւրտներուն կատաղութիւնն անցաւ: Այս պատճառաւ յիշեալ գիւղացիներէն ոմանք արդէն ցաւ եւ ամօթ զղացած են այն վարմունքէն զոր ունեցան Տոգ. Բէյնայտի դէմ:

ԽՍՏԱՐԱՐ ԱՌԵՏԱԲԵՐ

